

Sundheds- og Ældreministeriet
Holbergsgade 6
1057 København K

København, den 13. november 2020

Høring over udkast til forslag til lov om epidemier m.v. (epidemiloven)

Dansk Psykolog Forening takker for muligheden for at afgive høringssvar til høring over udkast til forslag til lov om epidemier m.v. (epidemiloven).

Det skal indledningsvist understreges, at lovgivning, som medfører store begrænsninger i den personlige frihed, uagtet grundlag, altid er problematisk og derfor må overvejes, udformes og implementeres med stor opmærksomhed på de åbenbart negative konsekvenser for samfund og individ. Den personlige frihed, herunder retten til at bestemme over egen krop samt over informationer om egen sundhedstilstand, bør i videst muligt omfang beskyttes. Afvejningen i forhold til andre nødvendige samfundshensyn og lovgivning i denne forbindelse skal derfor i både udformning og konkret anvendelse være sikker og velbegrundet, med henblik på at befolkning såvel som individ har mulighed for at begribe baggrunden for de nødvendige negative konsekvenser af sådanne hensyn.

Det betyder også, at lovgivning, der hjemler indgribende tiltag i den personlige frihed og retten til at bestemme over egen krop og informationer om egen sundhedstilstand, må balanceres nøje i forhold til hensynet til den krænkelse tiltagene medfører, såvel som den mentale sundhed i befolkningen og samfundets sammenhængskraft i mere generel forstand. En sådan afvejning må samtidig tilstræbes at have almen gyldighed og meget stærk opbakning i befolkningen. Det er en grundlæggende krisepsykologisk pointe, at efterlevelse af myndigheders påbud og tiltag af enhver art, herunder mundbind og afstandsregler mv., forudsætter klar, hyppig og tillidsskabende kommunikation. Med implementering og skærpelse af en lovgivning, der hjemler så indgribende tiltag som epidemiloven, følger et betydeligt ansvar for at kommunikere sikkert og forståeligt til befolkningens mange målgrupper om, hvorfor lovgivningen er nødvendig at implementere, ligesom der er et skærpet behov for kommunikation af høj kvalitet, hvis loven konkret finder anvendelse.

I lyset af det store ansvar, som pålægges et enkelt menneske, her sundhedsministeren, med meget udstrakte beføjelser, der angår autonomi og sundhed, liv og mulige skader/senfølger og død, og med dertilhørende potentiale for at skabe betydelig frygt, usikkerhed og mistillid i befolkningen, er det endvidere vores opfattelse, at det ville være hensigtsmæssigt at indskrive Folketinget i beslutningsprocessen, ligesom man gør ved deltagelse i f.eks. væbnede aktioner og andre meget principielle forhold, af afgørende samfundsmæssig betydning. Dette med henblik på at skabe tillid til beslutningsprocesserne og kvaliteten af beslutningerne.

Konsekvenserne af tvangstiltag for den mentale sundhed i befolkningen

Tiltag og foranstaltninger, herunder tvang, kan, uagtet at det konkret kan være nødvendigt for at fremme sikkerhed, medføre betydelige negative konsekvenser for den mentale sundhed. Det kan det, fordi sådanne tiltag kan virke psykologisk traumatiserede ved at skabe oplevelsen af utryghed, krænkelse, overgreb og kontroltab. Risikoen herfor forstærkes selvsagt af den konkrete samfundskrisens tilstedeværelse.

I udformning af lovgivning såvel som i konkret anvendelse af loven er det derfor væsentligt at sikre, at man i videst muligt omfang reducerer eller undgår negative konsekvenser for adfærd, trivsel og konfliktniveau hhv. unødigt aktiverer fx frygt/panik, konspiration, modstand, magtesløshed eller udbrændthed/opgivenhed. Dette for at undgå negativ påvirkning af befolkningens trivsel og samfundets sammenhængskraft, men også fordi aktivering af sådanne forhold vil hæmme sandsynligheden for effektiv adfærdsregulering (compliance) ifm. smitteinddæmning og -forebyggelse. Uro, angst eller frygt er naturlige menneskelige reaktioner på udefrakommende indgreb, der opleves truende. Er sådanne indgreb påtvunget borgeren af myndighederne, vil det være et sandsynligt scenarie, at mistilliden til myndighederne vil øges, og at der kan skabes konflikt i befolkningen og mistillid til de institutioner og politikere, der træffer beslutninger om sådanne indgreb.

I udformning såvel som i konkret anvendelse af lovgivning med sådanne indgribende foranstaltninger er det derfor hensigtsmæssigt at supplere den sundhedsmæssige hhv. økonomiske målsætning med en målsætning, der sigter mod at bevare samfundets sammenhængskraft og befolkningens tillid til offentlige institutioner og myndigheder.

Det er derfor vigtigt, at de valgte strategier og beredskaber i forhold til smitteforebyggelse og -inddæmning suppleres af strategier for solid og valid information til befolkningen og samlet set fremmer tryghed, samarbejde, hensigtsmæssig adfærd, indgyder tillid og samtidig mindsker konflikt, irrationel adfærd og sandsynligheden for både traumatisering og sekundær traumatisering i befolkningen.

Anbefaling om opdatering af analysen af risikobilledet ift. væsentlige (krise)psykologiske overvejelser

Den analyse af risikobilledet, som synes at ligge til grund for den nye epidemilov, indeholder utvivlsomt en lang række væsentlige fokuspunkter og betragtninger. Men ud fra en psykologfaglig optik savnes der afgørende overvejelser og analyser i forhold til de mentale sundhedsdimensioner og -konsekvenser af så vidtgående indgreb i borgernes frie vilje og informationer om egen sundhedstilstand.

Man må fx overveje, hvad det betyder for angstniveauet i en befolkning at skulle leve under det vilkår, at myndighederne, såfremt de vurderer det nødvendigt, med den nye lov har lovhjemmel til at gennemføre nye vidtgående tvangsindgreb i forhold til børn såvel som voksne. Tilsvarende må man overveje, hvilke konsekvenser en sådan lovgivning og indgreb har i forhold til det langvarige opfølgingsarbejde på de psykologiske krisereaktioner i befolkningen som fx posttraumatiske reaktioner, som vi fra forskningen ved, at mange mennesker oplever i forbindelse med tvang. Det betyder også, at såfremt man, helt undtagelsesvist og sjældent vil komme i en så ekstrem situation, hvor overvejelser omkring invasive tvangsforanstaltninger påbegyndes, da påhviler et tilsvarende ansvar for at sikre, at der indføres tiltag, der forebygger de negative konsekvenser af tvangsforanstaltningerne.

De somatiske sundhedsanalyser og økonomiske konsekvensanalyser bør med andre ord suppleres med psykologiske konsekvensanalyser og i denne forbindelse relevant forskning, som med fordel kan informere analysen af risikobilledet og dermed også vurderingen af nødvendige strategier og løsninger. I denne forbindelse bør frygt, utryghed og mistro til myndigheder opstilles som en særskilt risikofaktor, idet invasive indgreb kan stimulere kontraproduktiv adfærd i befolkningen, hvor befolkningen søger at beskytte sig mod myndigheder, som de, grundet indgrebene, mister tillid til – sideløbende med andre hændelsestyper som fx smittefare eller terror. Frygt går ikke kun ud over individet og trivlsen, men kan have skadelige og dødelige konsekvenser. Selv i fraværet af en ydre, konkret hændelse kan frygt være farlig, som man fx så det, da frygt i forbindelse med en falsk alarm om en bombemand ved en moské i Bagdad medførte, at knap 850 mennesker blev trampet ihjel eller druknede.

I forlængelse heraf savnes der et fokus på vigtigheden af, at myndighedernes krisearbejde og fx smitteforebyggende tiltag gennemtænkes, vurderes, planlægges og implementeres på en måde, som virker mindst muligt både frygtskabende og (re)traumatiserende for befolkningen.

Psykiske reaktioner på sygdomsinddæmning ved pandemikatastrofer

Ser man på den internationale forskning på området ift. psykiske reaktioner på sygdomsinddæmning ved pandemikatastrofer, så viser flere studier, at de efterfølgende reaktioner på sygdomsinddæmning kan skabe en tilstand, som af familier og børn opleves traumatisk. Fx viser et studie (2013), der undersøgte børn og forældres psykosociale reaktioner og traumatiske stressreaktioner på oplevelser med sygdomsinddæmning (såsom karantæne eller isolation) ifm. en pandemi, at karantæne og isolation var traumatiserende for en betydelig del af forældrene og børnene. 30 % af de isolerede eller karantæneramte børn og 25 % af forældrene opfyldte kriterier for PTSD (baseret på selvrapporteringer)¹.

Andre studier, der har samlet resultaterne fra tidligere undersøgelser af, hvordan mennesker har reageret i andre karantænesituationer som fx ifm. SARS, viser, at karantæneramte udviste negative reaktioner under karantæneperioden såsom frygt, vrede, ængstelse, sorg, skyld, forvirring, følelseløshed, angst og angstinduceret søvnløshed². Alle de nævnte studier påviser en form for psykisk følgevirkning ved at være i karantæne, og det stemmer overens med det, vi allerede ved om virkningen af isolation.

Forskningen peger samlet set på, at isolation i karantæne i mange tilfælde kan resultere i symptomer på posttraumatisk stresssyndrom, depression og angst samt forvirring og vrede, og at effekten forstærkes over tid. Det er forhold, som påvirker vores psykiske velbefindende negativt.

Forskningen på området peger desuden på, at patienter, sundhedspersonale og den generelle befolkning viser øget forekomst af mental mistrivsel og symptomer på psykisk lidelse i forbindelse med samfundskriser, og at pandemisk planlægning kræver meget specifikke responsstrategier, der kan imødekomme forskellige borgeres behov såsom børn, familier og især sårbare borgeres behov for støtte og evt. behandling efterfølgende oplevelser med sygdom og/eller sygdomsinddæmning³.

Opsamling

I en alvorlig samfundskrise, hvor afvejninger og beslutninger er vanskelige, hvor beslutningsgrundlaget uundgåeligt vil være præget af manglende viden, og hvor dilemmaerne er voldsomme, skærpes kravene til politikere og myndigheders dømmekraft. Hensyn til afbødning af smitte, dødstal, aktuel og fremtidig økonomi må afvejes i forhold til samfundets sammenhængskraft og befolkningens generelle sundhedstilstand, også den mentale.

Dansk Psykolog Forening efterlyser generelt opmærksomhed på og regulering af tiltag til håndtering af de alvorlige samfundsmæssige og psykologiske følgevirkninger, der kan være ved indgreb som tvangsbehandling, -indlæggelse, -internering og magtanvendelse som fastholdelse under tvangsvaccination. Det må samtidig understreges, at foreningen vurderer, at sådanne indgreb er voldsomt invasive og medfører en betydelig risiko for at svække befolkningens tillid til beslutningstagere og myndigheder, tillige med at det

---

¹ *Disaster Med Public Health Preparedness*. 2013;7:105-110

² [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30460-8/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30460-8/fulltext)

³ The psychological and mental impact of coronavirus disease 2019 (COVID-19) on medical staff and general public – A systematic review and metaanalysis. *Psychiatry Research* 291 (2020) 113190; COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity - In press*.

kan forringe sammenholdet og trivslen i samfundet. Faktorer, der alle er væsentlige i en krisesituation. Særlig opmærksomhed henledes på, at det synes særdeles vanskeligt at forestille sig en situation, hvor tvangsvaccination og -behandling ikke relevant kan erstattes af andre foranstaltninger med henblik på at undgå og reducere risiko for andre end den pågældendes liv og førlighed såvel som samfundets vitale interesser. Dansk Psykolog Forening mener helt overordnet, at man bør opretholde de samme patientrettigheder som i alle øvrige sundhedssammenhænge, herunder forsøget på at opnå samtykke samt relevant klageadgang.

Dansk Psykolog Forening vil kraftigt opfordre til, at mental sundhed indtænkes i det samlede sundhedsbillede og i den samlede sundheds- og sygdomsstrategi. Tilsvarende vil foreningen kraftigt opfordre til, at psykologfagligheden bringes i spil i alle relevante led i arbejdet med at forebygge, håndtere og følge op på en samfundskritisk sundhedssituation. På den måde vil man understøtte et balanceret og effektivt epidemiberedskab og -planlægning, der også tager hensyn til den mentale sundhed i befolkningen. Krisepsykologisk viden og anbefalinger bør anvendes for at fremme krisestyring og -kommunikation, hensigtsmæssig adfærd samt til forebyggende krisestyring og -planlægning.

Konkret kan det bl.a. ske ved, at den foreslåede fremtidige epidemikommission altid aktivt inddrager krisepsykologisk kompetence og rådgivning i sit arbejde og beslutningsgrundlag. I forbindelse med den aktuelle corona-pandemi har en række psykologer, der alle sidder i Dansk Psykolog Forenings Corona-ekspertpanel, stillet sig til rådighed for NOST'en – og disse vil også kunne aktiveres ved fremtidige samfunds- eller sundhedskritiske situationer som fx en ny pandemi. Dansk Psykolog Forening stiller sig også til rådighed ift. at formidle kontakt til relevante psykologer i øvrigt ifm. en krisesituation, skulle epidemikommissionen eller myndighederne have behov for det.

Konklusion:

- I udformning såvel som i konkret anvendelse af lovgivning med sådanne indgribende foranstaltninger som epidemiloven, bør den sundhedsmæssige og økonomiske målsætning suppleres med en målsætning, der sigter mod at bevare samfundets sammenhængskraft og befolkningens tillid til offentlige institutioner og myndigheder.
- Dansk Psykolog Forening vurderer, at de negative sundheds- og samfundsmæssige konsekvenser ved de indgribende foranstaltninger, som hjemles i epidemiloven, kan være ganske betydelige. Derfor opfordrer foreningen til, at der anvendes en mere tillidsvækkende beslutningsproces end den foreslåede.
- Foreningen anbefaler yderligere, at det fremgår, at tvang som udgangspunkt ikke kan anvendes og alene i tilfælde, hvor det er godtgjort, at andre foranstaltninger ikke vil virke tilstrækkeligt, ligesom der skal foreligge en velbegrundet afvejning i forhold til de negative konsekvenser og en sikring af, at borgernes patientrettigheder ikke tilsidesættes.
- Dansk Psykolog Forening vil kraftigt opfordre til, at krisepsykologiske kompetencer bringes i spil i alle relevante led i arbejdet med at forebygge, håndtere og følge op på en samfundskritisk sundhedssituation. På den måde vil man understøtte et balanceret og effektivt epidemiberedskab og -planlægning, der også tager hensyn til den mentale sundhed i befolkningen. Krisepsykologiske betragtninger og anbefalinger kan fx fremme krisestyring og -kommunikation samt forebyggende krisestyring og -planlægning.

Med venlig hilsen

Eva Secher Mathiasen

Formand, Dansk Psykolog Forening

